

มารยาทไทย

ความหมายของมารยาทไทย

มารยาท ” หมายถึง กิริยา วาจาที่สุภาพเรียบร้อย ที่บุคคลพึงปฏิบัติในสังคมโดยมีระเบียบแบบแผน อันเหมาะสมตามกาลเทศะ

การยืน

การยืนโดยคำนึงถึงมารยาทจัดเป็นประเภทต่างๆ ได้ดังนี้

๑. การยืนที่ไม่เป็นพิธี

๑.๑ การยืนรับคำสั่ง ให้ยืนตรง ชิดเท้า หน้าตรง ปล่อยมือไว้ข้างตัว

๑.๒ การยืนให้เกียรติผู้ใหญ่ การยืนลักษณะนี้ใช้เมื่อเรานั่งสนทนากันอยู่แล้วมีผู้ใหญ่เดินเข้ามาหรืออยู่ร่วมสนทนาด้วย ให้ลุกขึ้นยืนตรง มือประสานกันอยู่ระดับเอว ค้อมตัวเล็กน้อย รอจนผู้ใหญ่นั่งลงแล้วจึงนั่งลง

๑.๓ การยืนสนทนากับผู้ใหญ่ ให้ยืนตรง ชิดเท้า ค้อมตัวเล็กน้อย มือประสานกันอยู่ระดับเอว ไม่ควรยื่นชิดหรือห่างผู้ใหญ่จนเกินไป

๑.๔ การยืนคุยกับเพื่อน การยืนพักผ่อน และการยืนดมหรือรส ควรยืนในลักษณะสุภาพ ไม่ก่อความรำคาญหรือเกะกะกีดขวางผู้อื่น เช่น ยืนพูดข้ามศีรษะ หรือยืนบังผู้อื่นในการยืนดมหรือรสหรือชบวนแห่ เป็นต้น

๑.๕ การยืนเข้าแถวคอย ลักษณะการยืนเช่นเดียวกับข้อ ๑.๔ แต่จะต้องเข้าแถวให้เป็นระเบียบ เรียงลำดับก่อนหลัง ไม่ควรแย่งกัน เช่นการยืนตามลำดับก่อนหลังในการเตรียมขึ้นรถโดยสาร ในการขึ้นเผาศพ ในการรondaอวยพรคู่บ่าวสาว และในการตักอาหารแบบช่วยตัวเอง

๑.๖ การยืนปฏิบัติหน้าที่ ได้แก่การยืนประกาศ ยืนบรรยาย หรือยืนแสดงปาฐกถา ฯลฯ ควรยืนในลักษณะสุภาพ

การเดินทาง

การเดินทางโดยคำนึงถึงมารยาท อาจจัดเป็นประเภทต่างๆ ได้ดังนี้คือ

๑. การเดินผ่านผู้ใหญ่
๒. การเดินนำหรือเดินตามผู้ใหญ่
๓. การเดินโดยทั่วไป

๑. การเดินผ่านผู้ใหญ่ ขณะที่ผ่านผู้ใหญ่ไม่ควรเดินลงส้น หรือ มีเสียงดัง และต้องผ่านในระยะห่างพอสมควร

๑.๑ **ขณะผู้ใหญ่ยืน** ทั้งชายและหญิงให้เดินผ่านในลักษณะส้ารวม ปล่อยมือไว้ข้างตัวและค้อมตัวเมื่อใกล้ถึงผู้ใหญ่

๑.๒ **ขณะผู้ใหญ่นั่งเก้าอี้** ทั้งชายและหญิงให้เดินผ่านในลักษณะส้ารวม ปล่อยมือไว้ข้างตัว ค้อมตัวพร้อมกับย่อเข่าเมื่อใกล้ถึงผู้ใหญ่ที่นั่งเก้าอี้อยู่ แต่ถ้าเป็นในบ้านอาจจะใช้วิธีเดินเข้าก็ได้

๑.๓ **ขณะผู้ใหญ่นั่งหรือนอนกับพื้น** ทั้งชายและหญิงให้เดินผ่านในลักษณะส้ารวมเมื่อถึงที่ผู้ใหญ่ นั่งอยู่ให้ทรุดตัวลงเดินเข้า เมื่อผ่านผู้ใหญ่ไปแล้วค่อยลุกขึ้นเดิน

วิธีเดินเข้า ให้คุกเข่าปลายเท้าตั้ง แล้วค่อยสปีเข่าออกที่ละข้างเหมือนกับการเดินและค้อมตัวลงเล็กน้อยเมื่อใกล้จะถึงผู้ใหญ่

๒. การเดินนำหรือเดินตามผู้ใหญ่

๒.๑ **การเดินนำ** เดินระยะห่างพอสมควร จะอยู่ด้านใดแล้วแต่สถานที่ที่จ้อำนวย แต่โดยปกติผู้เดินจะอยู่ทางซ้ายของผู้ใหญ่ เดินลักษณะส้ารวม

๒.๒ **การเดินตาม** เดินเบื้องหลังเยื้องไปทางซ้ายของผู้ใหญ่เดินลักษณะส้ารวมระยะห่างพอสมควร

๓. **การเดินทางโดยทั่วไป** หมายถึง การเดินที่ไม่เกี่ยวกับพิธี ได้แก่ เดินการกุศล เดินในที่สาธารณะ เดินกับเพื่อน เดินตามถนน เดินข้ามถนน ถ้าเดินในที่สาธารณะหรือเดินกับเพื่อน ให้เดินโดยไม่กีดขวางทางหรือก่อความรำคาญแก่ผู้อื่น ถ้าเดินตามถนนให้เดินบนทางเท้า เมื่อจะข้ามถนนให้ปฏิบัติตามกฎจราจร ควรใช้สะพานลอยหรือทางข้าม (ทางม้าลาย) แม้การเดินทางในทางข้ามก็ควรระมัดระวังพอสมควร

การนั่ง

การนั่งโดยคำนึงถึงมารยาท อาจจัดเป็นประเภทต่างๆ ได้ดังนี้

๑. การนั่งพับเพียบ

๒. การนั่งขัดสมาธิ

๓. การนั่งหมอบ

๔. การนั่งคุกเข่า

๕. การนั่งเก้าอี้

๖. การนั่งเล่นหรือนั่งพักผ่อน

๑. การนั่งพับเพียบ คือการนั่งราบกับพื้น พับขา ให้ขาขวาทับขาซ้าย หรือขาซ้ายทับขาขวา อาจแบ่งออกได้เป็น ๔ อย่าง ดังต่อไปนี้

๑.๑ การนั่งพับเพียบธรรมดา คือ การนั่งพับเพียบวางมือไว้บนหน้าขา หรือเอามือทำวพื้นก็ได้ โดยให้ปลายนิ้วมือเหยียดไปข้างหน้า ถ้านั่งขาขวาทับขาซ้ายให้ใช้มือซ้ายทำวพื้น ถ้านั่งขาซ้ายทับขาขวาให้ใช้มือขวาทำวพื้นอย่างใดอย่างหนึ่ง แล้วแต่สะดวกและเหมาะสม ลักษณะนี้ใช้ในการนั่งสนทนากับเพื่อนหรือนั่งอยู่ตามลำพัง

๑.๒ การนั่งพับเพียบต่อหน้าผู้ใหญ่ อาจนั่งทำไต่ท่าหนึ่งตามความเหมาะสม แต่ไม่ควรทำวแขน สายตาทอดลงเล็กน้อย และไม่จ้องตาผู้ใหญ่จนเสียกิริยา การนั่งลักษณะนี้ใช้ได้ทั้งชายและหญิง คือ

การนั่งพับเพียบต่อหน้าผู้ใหญ่

๑.๒.๑ นั่งพับเพียบ ตัวตรง เก็บปลายเท้าโดยเบนปลายเท้าเข้าหาสะโพก มือทั้งสองข้างประสานกันวางไว้บนหน้าขา ถ้านั่งพับเพียบขาขวาทับขาซ้าย วางมือที่ประสานบนหน้าขาซ้าย ถ้านั่งพับเพียบขาซ้ายทับขาขวาวางมือที่ประสานบนหน้าขาขวา หรือบริเวณหน้าขาจุดใดจุดหนึ่งที่เหมาะสมและสวยงาม

วิธีประสานมือ ให้ปฏิบัติในอาการที่สำรวม อาจใช้อย่างใดอย่างหนึ่งดังนี้

ใช้มือซ้ายหงาย มือขวาคำว่าทับ หรือมือขวาหงายมือซ้ายคำว่าทับ

ใช้มือทั้งสองคว่ำทับกัน จะเป็นมือใดทับมือใดก็ได้

สอดนิ้วระหว่างช่องนิ้วของแต่ละมือ คล้ายการประนมมืออย่างหลวมๆ

ถ้าเป็นการเข้าพบผู้ใหญ่เพื่อนำของไปให้ หรือเมื่อสนทนากับผู้ใหญ่แล้วผู้ใหญ่ให้ของ ควรจะนั่งพับเพียบขาขวาทับขาซ้าย เพื่อสะดวกในการรับของจากผู้ใหญ่ เพราะเราจะส่งของหรือรับของกันด้วยมือขวา

๑.๒.๒ **นั่งพับเพียบค้อมตัวเก็บปลายเท้า** วางแขนทั้งสองข้างลงบนหน้าขา มือประสานกันอย่างใดอย่างหนึ่งตามข้อ ๑.๒.๑

๑.๓ **การนั่งพับเพียบประนมมือ** คือ การนั่งพับเพียบโดยประนมมือให้นิ้วมือแนบชิดกัน ฝ่ามือราบปลายนิ้วตั้งขึ้น แขนแนบตัวระดับอก ไม่กางศอก การนั่งลักษณะนี้ใช้ในโอกาสที่นั่งฟังพระเทศน์ ฟังพระสวดมนต์ เมื่อตนเองสวดมนต์รับฟังโอวาท หรือรับพรจากผู้ใหญ่ ใช้ได้ทั้งชายและหญิง

๑.๔ **การนั่งพับเพียบในพิธีการ** คือ การนั่งพับเพียบในอาการสำรวมตลอดเวลา

หมายเหตุ ขณะที่นั่งพับเพียบดังกล่าวตามข้อ ๑.๒.๑ และ ๑.๔ ข้างต้น ไม่ควรพูดคุยหรือส่งเสียงดัง ถ้านั่งนานและประสงค์จะเปลี่ยนท่านั่ง ให้ใช้มือทั้งสองข้างท้าวพื้นหรือเข่า ปล่อยนิ้วมือเหยียดไปข้างหน้า กดเข่าทั้งสองกับพื้นแล้วเปลี่ยนท่านั่งตามสะดวก

๒. **การนั่งขัดสมาธิ (สະหมาด)** คือการนั่งตามสบายอย่างหนึ่งและการนั่งแบบทำสมาธิ

การนั่งขัดสมาธิธรรมดา คือ การนั่งบนพื้น คู่เข่าทั้งสองข้างหาตัว แนบขาหลังกับพื้น โดยให้ขาข้างหนึ่งซ้อนทับอยู่บนอีกข้างหนึ่ง สันเท้าทั้งสองข้างจะสัมผัสกับขา เป็นอิริยาบถที่ใช้นั่งตามลำพังสบายๆ หรือ สำหรับชายนั่งกับพื้นรับประทานอาหาร

การนั่งขัดสมาธิที่ใช้ในทางศาสนา มี ๒ แบบ คือ การนั่งขัดสมาธิราบ และการนั่งขัดสมาธิเพชร

การนั่งขัดสมาธิราบ คือ การนั่งขัดสมาธิสองชั้น โดยเอาขาซ้อนทับกัน เอาขาขวาทับขาซ้าย มือขวาทับมือซ้าย ให้นิ้วหัวแม่มือจรดกัน ตั้งกายส่วนบนให้ตรง การนั่งขัดสมาธิราบนี้ใช้นั่งในการเจริญภาวนาทำจิตใจให้สงบ ซึ่งเป็นการปฏิบัติกรรมฐานเมื่อนั่งแบบนี้จะมีผลให้เนื้อหนังและเอ็นไม่ขัด แม้นั่งนานทุกขเวทนามก็จะไม่บังเกิดขึ้น การบำเพ็ญภาวนาทางจิตใจจะได้ผล

การนั่งขัดสมาธิเพชร คือ การนั่งขัดสมาธิโดยคู่เข่าทั้งสองข้าง เอาฝ่าเท้าทั้งสองขัดหรือไขว้ขึ้นวางบนหน้าขา ท่านั่งขัดสมาธิแบบนี้ต้องใช้การฝึกหัดให้เกิดความชำนาญ โดยการหัดนั่งขัดสมาธิราบ หรือขัดสมาธิสองชั้นได้ชำนาญแล้ว

วิธีฝึกหัด ให้นั่งลงบนพื้น ปล่อยให้ขาพักอยู่ตรงหน้าแล้วจึงค่อยดึงขาซ้ายงอมุมฉากกับร่างกาย ใช้ส้นเท้าซ้ายนั้นพักอยู่บนพื้น แล้วจับเท้าขวาขึ้นวาง บนต้นขาซ้าย ให้ส้นเท้าขวาชิดกับหน้าขา อย่าให้เท้าขวาเป็นที่ทรมานหรืออึดอัด ขยับเข่าซ้ายทิ้งอยู่ให้เข้ามาชิดตัว ยกข้อเท้าซ้ายขึ้นแล้ววางหลังมือซ้ายลงบนต้นขาขวา ให้ส้นเท้าจรดกับหน้าขาขวา เมื่อขัดสมาธิแบบนี้ได้แล้วยืดกายท่อนบนให้ตรงแบบนั่งขัดสมาธิราบ นั่งขัดสมาธิแบบนี้เรียกว่า “ขัดสมาธิเพชร” หรือเรียกว่า “นั่งท่าดอกบัว”(ปัทมาสนะ) ใช้นั่งบริกรรมภาวนา หรือ ปฏิบัติโยคะ

๓. การนั่งหมอบ นั่งพับเพียบเก็บปลายเท้า หมอบลงไปให้ศอกข้างใดข้างหนึ่งลงถึงพื้น ถ้าขาใดแนบพื้นก็ให้ศอกข้างนั้นลงถึงพื้นด้วย มือประสานกัน ไม่ก้มหน้า สายตาทอดลงต่ำ การนั่งลักษณะนี้ใช้ได้ทั้งชาย หญิงเมื่อเข้าเฝ้า หรือรอรับเสด็จแบบไทย

๔. การนั่งคุกเข่า คือการนั่งย่อเข่าลงให้ติดพื้นมี ๔ แบบดังนี้คือ

๔.๑ การนั่งคุกเข่าปลายเท้าตั้ง นั่งตัวตรง ปลายเท้าตั้ง นั่งลงบนส้นเท้า มือทั้งสองข้างคว่ำบนหน้าขาทั้งสองข้าง (แบบเทพบุตร) การนั่งลักษณะนี้ใช้นั่งเมื่อผู้ชายจะกราบพระแบบเบญจางคประดิษฐ์ หรือใช้นั่งในท่าถวายบังคมทั้งชายและหญิง

๔.๒ การนั่งคุกเข่าปลายเท้าราบ นั่งตัวตรง ปลายเท้าราบ นั่งลงบนฝ่าเท้า มือทั้งสองข้างวางคว่ำบนหน้าขาทั้งสองข้าง (แบบเทพธิดา) การนั่งลักษณะนี้ใช้นั่งเมื่อผู้หญิงจะกราบพระแบบเบญจางคประดิษฐ์

๔.๓ การนั่งคุกเข่าประนมมือ คือ การนั่งคุกเข่าแบบเทพบุตร หรือ นั่งคุกเข่าแบบเทพธิดา ให้นิ้วมือแนบชิดกัน ไม่กางศอก การนั่งลักษณะนี้ใช้เมื่อกราบพระแบบเบญจางคประดิษฐ์ ในจังหวะที่ ๑ ของชายและหญิง การนั่งคุกเข่าประนมมืออีกวิธีหนึ่งคือ การนั่งคุกเข่าแบบเทพบุตร โดยประนมมือเหนืออกให้นิ้วมือแนบชิดกัน ไม่กางศอก ใช้ได้ทั้งหญิงและชาย เมื่อถวายบังคมในจังหวะที่ ๑

๕. การนั่งเก้าอี้

๕.๑ การนั่งเก้าอี้โดยทั่วไป คือ นั่งตามสบาย ถ้าเป็นเก้าอี้ที่มีเท้าแขนจะเอาแขนวางพาดก็ได้ ไม่ควรนั่งโยกเก้าอี้ นั่งได้ทั้งชายและหญิง เมื่อสนทนากับเพื่อนหรือนั่งในที่ต่างๆ ที่ไม่เป็นพิธีการ

๕.๒ การนั่งเก้าอี้ต่อหน้าผู้ใหญ่ เป็นการนั่งโดยสำรวมกิริยาและสายตาตามสมควร ไม่ก้มหน้า นั่ง

เก้าอี้ตัวตรง หลังไม่พิงพนักเก้าอี้ มือทั้งสองข้างประสานกันวางบนหน้าขา ในกรณีที่มีการสวดถวายอติเรกหรือถวายพระพรลา ผู้อยู่ในที่เฝ้าไม่ต้องประนมมือ เพราะเป็นการสวดถวายพระพรที่เจาะจงเฉพาะพระมหากษัตริย์ และสมเด็จพระบรมราชินีนาถ

๖. การนั่งเล่นหรือนั่งพักผ่อน คือ การนั่งในกิริยาบถตามสบาย จะนั่งในลักษณะใดก็ได้ตามความพอใจ เช่น นั่งกับพื้น แต่เมื่อผู้ใหญ่ผ่านเข้ามาในที่นั้นควรนั่งสำรวม ไม่ไขว่ห้าง ไม่กระดิกเท้าหรือเหยียดเท้าไปทางผู้ใหญ่

การแสดงความเคารพ

รายละเอียดเกี่ยวกับการแสดงความเคารพเป็นเอกลักษณ์สำคัญของคนไทยเป็นเรื่องแรก การแสดงความเคารพมีหลายลักษณะ เช่น การประนมมือ การไหว้ การกราบ การคำนับ การถวายความเคารพ การที่จะแสดงความเคารพในลักษณะใดนั้น ต้องพิจารณาผู้ที่จะรับความเคารพด้วยว่าอยู่ในฐานะเช่นใด หรือในโอกาสใด แล้วจึงแสดงความเคารพให้ถูกต้องและเหมาะสม การแสดงความเคารพแบ่งได้ดังนี้ คือ

๑. การไหว้

การปฏิบัติในท่าไหว้ประกอบด้วยกิริยา ๒ ส่วน คือ การประนมมือและการไหว้

การประนมมือ (อัญชลี) เป็นการแสดงความเคารพ โดยการประนมมือให้นิ้วมือทั้งสองข้างชิดกัน ฝ่ามือทั้งสองประกบเสมอกันแนบหว่างอก ปลายนิ้วเฉียงขึ้นพอประมาณ แขนแนบตัวไม่กางศอก ทั้งชายและหญิงปฏิบัติเหมือนกัน การประนมมือนี้นี้ใช้ในการสวดมนต์ ฟังพระสวดมนต์ ฟังพระธรรมเทศนา ขณะสนทนากับพระสงฆ์ รับพรจากผู้ใหญ่ แสดงความเคารพผู้เสมอกัน และรับความเคารพจากผู้อ่อนอาวุโสกว่า เป็นต้น

การไหว้ (วันทนา) เป็นการแสดงความเคารพ โดยการประนมมือแล้วยกมือทั้งสองขึ้นจรดใบหน้าให้เห็นว่าเป็นการแสดงความเคารพอย่างสูง การไหว้แบบไทย แบ่งออกเป็น ๓ แบบ ตามระดับของบุคคล

ระดับที่ ๑ การไหว้พระ ได้แก่ การไหว้พระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ รวมทั้งปูชนียวัตถุ ปูชนียสถานที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ในกรณีที่ไม่สามารถกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ได้ โดยประนมมือแล้วยกขึ้นพร้อมกับค้อมศีรษะลงให้หัวแม่มือจรดระหว่างคิ้ว ปลายนิ้วแนบส่วนบนของหน้าผาก

ระดับที่ ๒ การไหว้ผู้มีพระคุณและผู้อาวุโส ได้แก่ ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ ครู อาจารย์ และผู้ที่เราเคารพนับถือ โดยประนมมือแล้วยกขึ้นพร้อมกับค้อมศีรษะลงให้หัวแม่มือจรดปลายจมูก ปลายนิ้วแนบระหว่างคิ้ว

ระดับที่ ๓ การไหว้บุคคลทั่ว ๆ ไป ที่เคารพนับถือหรือผู้มีอาวุโสสูงกว่าเล็กน้อย โดยประนมมือแล้วยกขึ้นพร้อมกับค้อมศีรษะลงให้หัวแม่มือจรดปลายคาง ปลายนิ้วแนบปลายจมูก

อนึ่ง สำหรับหญิงการไหว้ทั้ง ๓ ระดับ อาจจะถอยเท้าข้างใดข้างหนึ่งตามถนัดไปข้างหลังครึ่งก้าวแล้วย่อเข่าลงพอสมควรพร้อมกับยกมือขึ้นไหว้ก็ได้

๒. การกราบ (อภิวาท) เป็นการแสดงความเคารพอย่างสูง มี ๒ แบบ คือ

๒.๑ การกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ เป็นการใช้อวัยวะทั้ง ๕ คือ หน้าผาก ซึ่งเป็นตัวแทน

ของส่วนบนของร่างกาย มือและข้อศอกทั้ง ๒ เป็นตัวแทนส่วนกลางของร่างกาย เข้าทั้ง ๒ ซึ่งเป็น
ตัวแทนส่วนล่างของร่างกายจรดพื้น การกราบมี ๓ จังหวะ คือ

ท่าเตรียม

ชาย นั่งคุกเข่าตัวตรงปลายเท้าตั้ง ปลายเท้าและส้นเท้าชิดกัน นั่งบนส้นเท้า เข้าทั้งสองห่างกัน

พอประมาณ มือทั้งสองวางคว่ำบนหน้าขา ทั้งสองข้าง นิ้วชิดกัน (ท่าเทพบุตร)

หญิง นั่งคุกเข่าตัวตรง ปลายเท้าราบ เข้าถึงปลายเท้าชิดกัน นั่งบนส้นเท้า มือทั้งสองวางคว่ำ

บนหน้าขา ทั้งสองข้าง นิ้วชิดกัน (ท่าเทพธิดา)

ท่ากราบ

จังหวะที่ ๑ (อัญชลี) ยกมือขึ้นในท่าประนมมือ

จังหวะที่ ๒ (วันทนา) ยกมือขึ้นไหว้ตามระดับที่ ๑ การไหว้พระ

จังหวะที่ ๓ (อภิวาท) ทอดมือทั้งสองลงพร้อม ๆ กัน ให้มือและแขนทั้งสองข้างราบกับพื้น

คว่ำมือห่างกันเล็กน้อยพอให้หน้าผากจรดพื้นระหว่างมือได้

ชาย ศอกทั้งสองข้างต่อจากเข่าราบไปกับพื้น หลังไม่โก่ง

หญิง ศอกทั้งสองข้างคร่อมเข่าเล็กน้อย ราบไปกับพื้น หลังไม่โก่ง จากนั้นก้มศีรษะลงให้หน้าผากจรด
พื้นระหว่างมือทั้งสอง

ทำสามจังหวะให้ครบ ๓ ครั้ง แล้วยกมือขึ้นไหว้ในท่าไหว้พระ แล้ววางมือคว่ำลงบนหน้าขา

ในท่าเตรียมกราบ จากนั้นให้เปลี่ยนอิริยาบถตามความเหมาะสม

๒.๒ การกราบผู้ใหญ่ กราบผู้ใหญ่ที่มีอาวุโสรวมทั้งผู้มีพระคุณ ได้แก่ ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ ครู
อาจารย์ และผู้ที่เราเคารพ ผู้กราบทั้งชายและหญิงนั่งพับเพียบทอดมือทั้งสองข้างลงพร้อมกันให้แขน
ทั้งสองคร่อมเข่าที่อยู่ด้านล่างเพียงเข่าเดียว มือประนมตั้งกับพื้นไม่แบมือ ค้อมตัวลงให้หน้าผากแตะ
ส่วนบนของมือที่ประนม ในขณะที่กราบไม่กระดกนิ้วมือขึ้นรับหน้าผาก กราบเพียงครั้งเดียว จากนั้นให้
เปลี่ยนอิริยาบถโดยการนั่งสำรวมประสานมือ จากนั้นเดินเข้าถอยหลังพอประมาณแล้วลุกขึ้นจากไป

การรับของและการส่งของ

๑. การประเคนของแด่พระสงฆ์และการรับของจากพระสงฆ์

๑.๑ การประเคนของแด่พระสงฆ์หมายถึงการถวายของโดยส่งให้ตามวิธีการทางพระวินัย การประเคนของแด่พระสงฆ์ ถ้าเป็นของที่พอยกได้ใช้สองมือยกแล้วประเคนในระยะหัตถบาส ถ้าเป็นของใหญ่เกินกว่าที่จะยกได้ เช่น เรือ รถ หรือกุฎีก็ไม่ต้องยกเพียงบอกกล่าวถวายหรือถวายเอกสารประกอบสิ่งของนั้นก็พอแล้ว วิธีการประเคนของ ชายและหญิงปฏิบัติดังนี้คือ ถ้าพระสงฆ์นั่งกับพื้นถือของเดินเข้าเข้าไปได้ระยะหัตถบาส แล้วยกของขึ้นประเคน ชายจะประเคนของแด่พระสงฆ์ในลักษณะมือต่อมือได้เลย ส่วนหญิงจะต้องวางบนฝ่าที่พระสงฆ์ทอดออกมา จะไหว้หรือกราบแล้วแต่กาลเทศะ ถอยโดยวิธีเดินเข้า เมื่อห่างพอประมาณค่อยลูขึ้นหันตัวกลับ ในกรณีพระสงฆ์นั่งบนเก้าอี้หรืออาสน์สงฆ์ไม่ต้องเดินเข้า แต่เข้าไปให้ได้ระยะหัตถบาส และประเคนตามวิธีดังกล่าวข้างต้น ถ้ามีของถวายหลายอย่าง ควรประเคนทีละอย่าง แต่ถ้ามีธาดหรือภาชนะใส่ไว้แล้วก็ประเคนทั้งธาดหรือภาชนะได้ แต่ไม่ควรยกโต๊ะอาหารประเคนทั้งโต๊ะ เพราะเป็นของใหญ่หรือหนักเกินประมาณ ซึ่งผิดพระวินัย (คำว่าหัตถบาส แปลว่า “บ่วงมือ” หมายถึง ระยะระหว่างผู้รับประเคนและผู้ถวายไม่เกิน ๑ ศอก)

๑.๒ การรับของจากพระสงฆ์ ชายและหญิงปฏิบัติดังนี้คือ ก่อนรับของให้เข้าไปใกล้ในระยะพอสมควร แล้วแสดงความเคารพจะกราบหรือไหว้สุดแต่กาลละ ของเบา ชายยื่นมือขวารับ ของหนัก ยื่นสองมือรับแล้วถอยกลับ ส่วนหญิง พระจะวางของไว้ตรงหน้า ของเบาให้เอื้อมมือขวาไปหยิบด้วยอาการนอบน้อม สำรวม ของหนักให้ยกทั้งสองมือแล้วถอยกลับ

๒. การรับของจากผู้ใหญ่และการส่งของให้ผู้ใหญ่

ของที่รับหรือส่ง มีสองลักษณะคือ ของหนักและของเบา ของหนักให้ถือสองมือ ของเบาให้ถือมือเดียว โดยถือด้วยมือขวา มือซ้ายปล่อยข้างตัวของที่จะรับหรือส่งควรถือตามขวาง ถ้าเป็นสมุดหรือหนังสือควรหันทางสันออกนอกตัว

๒.๑ การรับของและส่งของอย่างเป็นพิธีการ

คำว่าพิธีการในที่นี้คือ การกระทำที่เป็นพิธี มีการกำหนดนัยหมาย และมีระเบียบปฏิบัติซึ่งอาจไม่เหมือนกับวิธีปฏิบัติที่เป็นส่วนตัว

๒.๑.๑ การรับของ

- ขณะผู้ใหญ่นั่ง

ชาย เดินเข้าไปห่างจากผู้ใหญ่พอสมควร(ประมาณ ๒ ก้าว) ยืนตรงค้ำบแล้วก้าวเท้าขวาไปข้างหน้าพร้อมกับค้อมตัวเล็กน้อย รับของ เสร็จแล้วชักเท้าขวากลับ ค้ำบอีกครั้งหนึ่ง ถอยพอประมาณแล้วหันกลับ อีกแบบหนึ่งยืนไหว้ครั้งเดียว แทนการค้ำบก่อน รับของแล้วไม่ต้องไหว้

หญิง เดินเข้าไปห่างจากผู้ใหญ่พอสมควร (ประมาณ ๓ ก้าว) ย่อตัวไหว้ตามอาวุโสของผู้ส่งของให้ แล้วก้าวเท้าขวาไปข้างหน้าพร้อมกับย่อตัวรับของ เสร็จแล้วชักเท้าขวากลับถอยพอประมาณ หันกลับ

- ขณะผู้ใหญ่นั่งเก้าอี้

ชาย เดินเข้าไปห่างจากผู้ใหญ่พอสมควร ยืนตรง คำนับก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า แล้วคุกเข่าซ้าย รับของ เสร็จแล้ว ถอยเท้าขวา พร้อมกับลุกขึ้นยืนตรง คำนับอีกครั้งหนึ่งถอยพอประมาณ หันกลับอีกแบบหนึ่ง ถอยพอประมาณหันกลับอีกแบบหนึ่ง ค้อมตัวไหว้ครั้งเดียวแทนการคำนับก่อนรับของ

หญิง เดินเข้าไปห่างจากผู้ใหญ่พอสมควร ยืนตรง ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้าแล้ว คุกเข่าซ้าย และไหว้ตามอาวุโสของผู้ส่งของให้รับของแล้วถอยเท้าขวา พร้อมกับลุกขึ้นยืน ถอยพอประมาณ หันกลับ

- ขณะผู้ใหญ่นั่งเก้าอี้

ชาย เดินเข้าไปห่างจากผู้ใหญ่พอสมควร ยืนตรง คำนับก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า แล้วคุกเข่าซ้าย รับของ เสร็จแล้ว ถอยเท้าขวา พร้อมกับลุกขึ้นยืนตรง คำนับอีกครั้งหนึ่งถอยพอประมาณ หันกลับอีกแบบหนึ่ง ถอยพอประมาณหันกลับอีกแบบหนึ่ง ค้อมตัวไหว้ครั้งเดียวแทนการคำนับก่อนรับของ

หญิง เดินเข้าไปห่างจากผู้ใหญ่พอสมควร ยืนตรง ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้าแล้ว คุกเข่าซ้าย และไหว้ตามอาวุโสของผู้ส่งของให้รับของแล้วถอยเท้าขวา พร้อมกับลุกขึ้นยืน ถอยพอประมาณ หันกลับ

- ขณะผู้ใหญ่นั่งกับพื้น

ชายและหญิงปฏิบัติเหมือนกัน ถ้าเป็นผู้ใหญ่ที่มีพระคุณหรืออาวุโสมาก ให้เข้าไปใกล้ผู้ใหญ่ออประมาณ แล้วจึงเดินเข้าเข้าไปห่างจากผู้ใหญ่ประมาณ ๓ ก้าว นั่งพับเพียบกราบผู้ใหญ่ ๑ ครั้ง แล้วรับของ วางของทางขวามือเหนือเข่าเล็กน้อย ถ้าผู้ใหญ่ปราศรัยด้วยก็ให้หนึ่งในลักษณะสำรวมเสร็จแล้วกราบอีก ๑ ครั้ง ถือของเดินเข้าถอยพอประมาณลุกขึ้นหันหลัง

๒.๑.๒ การส่งของ

- ขณะผู้ใหญ่นั่ง

ชาย ถือของเดินเข้าไปห่างจากผู้ใหญ่พอสมควร ยืนตรงคำนับ แล้วก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า พร้อมกับค้อมตัวเล็กน้อย ส่งของเสร็จแล้ว ชักเท้าขวากลับ คำนับอีกครั้งหนึ่ง ถอยพอประมาณ หันกลับ อีกแบบหนึ่ง ใช้การยื่นไหว้ ครั้งเดียวแทนการคำนับเมื่อส่งของให้ผู้ใหญ่แล้ว

หญิง ถือของเดินเข้าไปห่างจากผู้ใหญ่พอสมควรยืนตรง แล้วก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า พร้อมกับย่อตัวเล็กน้อย ส่งของเสร็จแล้วไหว้ในขณะที่ย่อตัวอยู่ แล้วชักเท้าขวากลับถอยพอประมาณ หันกลับ

ในกรณีที่มีภาชนะรองรับของเช่น พาน ให้จับคอปานทั้งสองมือ เดินเข้าไปให้ได้ระยะพอสมควร ค้อมตัว ยกพานส่งของให้ เมื่อผู้ใหญ่รับของไปแล้วถือพานด้วยมือขวาซ้ายค้ำ แล้วถอยกลับ หญิงค้อมตัวเล็กน้อย ถอยกลับ

- ขณะผู้ใหญ่นั่งเก้าอี้

ชาย ถือของเดินเข้าไปห่างจากผู้ใหญ่พอสมควร ยืนตรงค้ำคาน ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้าแล้วคุกเข่าซ้ายส่งของเสร็จแล้วถอยเท้าขวากลับพร้อมกับลุกขึ้นยืนตรง ค้ำคานอีกครั้งหนึ่ง ถอยพอประมาณ หันกลับอีกแบบหนึ่ง ใช้การค้อมตัวไหว้ครั้งเดียวแทนการค้ำคานเมื่อส่งของให้ผู้ใหญ่แล้ว

หญิง ถือของเดินเข้าไปห่างจากผู้ใหญ่พอสมควร ยืนตรง ก้าวเท้าขวาไปข้างหน้า แล้วคุกเข่าซ้ายส่งของ เสร็จแล้วไหว้ตามอาวุโสของผู้รับ แล้วถอยเท้าขวาพร้อมกับลุกขึ้นยืนถอยพอประมาณหันกลับ

- ขณะผู้ใหญ่นั่งกับพื้น

ชายและหญิงปฏิบัติเหมือนกัน ถ้าเป็นผู้ใหญ่ผู้มีพระคุณหรือผู้มีอาวุโสมากให้ผู้ที่จะเข้าไปส่งของเดินเข้าถือของเข้าไป ห่างจากผู้ใหญ่พอสมควรนั่งพับเพียบวางของทางขวามือเหนือเข่าเล็กน้อย แล้วกราบผู้ใหญ่ ๑ ครั้ง ส่งของให้ผู้ใหญ่ ถ้าผู้ใหญ่ปราศรัยด้วยก็ให้นั่งลักษณะสำรวจ เมื่อจะลากลับกราบอีก ๑ ครั้ง ถอยโดยวิธีเดินเข้า ห่างจากผู้ใหญ่พอประมาณลุกขึ้นยืน หันกลับ

๒.๒ การรับของและส่งของอย่างไม่เป็นพิธีการ

การรับของและส่งของอย่างไม่เป็นพิธีการนั้น หมายถึง การรับของ และส่งของเป็นการส่วนตัวขณะที่ผู้ใหญ่ยืนอยู่หรือนั่งบนเก้าอี้รับแขก หรือนั่งบนพื้นในบ้าน ทั้งชายและหญิงควรปฏิบัติด้วยอาการนอบน้อมด้วยการทำความเคารพคือ เมื่อจะรับของก็ไหว้ท่านแล้วจึงรับ เมื่อจะส่งของให้ท่านก็ส่งของก่อนแล้วจึงไหว้ ทั้งนี้พึงปฏิบัติให้เหมาะสมตามกรณี เมื่อจะลาท่านก็ให้ไหว้อีกครั้งหนึ่ง

หมายเหตุ การรับของหรือการส่งของเมื่อผู้ใหญ่นั่งกับพื้น ถ้าเป็นผู้ใหญ่ที่อาวุโสไม่มาก เช่น พี่ น้ำ อา เป็นต้น ให้ใช้วิธีการนั่งพับเพียบไหว้ การเข้าและออกให้ใช้วิธีเดินเข้า

ที่มา : <http://www.culture.go.th/knowledge/story/action/action.html>